

FIGYELŐ

Szépirodalom

GÉCZI JÁNOS:

Viotti négy vagy öt élete

A régi, századelőről származó könyveket szokás ívenként, ott, ahol az egymásra hajtott lapok összeérnek, akkurátus pontossággal felválni, s ha a könyv nincs bekötve, az ember sajátját – vagy inkább a néhai könyvvásárló – ízlése szerint könyvkötővel borítók közé illesztetni. Ha ez utóbbtól meg is kímél minket a könyv kiadója, a fejezetenkénti virtuális levélkés használatba azért beavat bennünket. A könyv főhősének élettörténete(i) után ugyanis – melyek öt

fejezetre tagolják a szöveget – nem-textuális jelként egy-egy nyomtatott, kutyafejes markolatú levélkést találunk (ahogy a könyv hátsó borítójának fülszöveg alatti részénél is), így erősítve azt már az első fejezet nyomán megfogalmazódó gyanút, hogy Gécz János hősének, noha egyes életei el-eltérnek egymástól, közös pontjuk mégis akad: a papír, a könyv és az írás (fogalmazás) szerete. De a levélkés-dilemma azt is helyeslően megerősíti, hogy Viottinak (az először a 17. században szü-

letett fogalmazónak és papírgyárosnak) minden élete külön-külön értelmezhető, más-más könyvet alkot, melyeket az olvasónak kell – saját belátása szerint – összeolvasnia, vagy egymástól elhatárolva értelmeznie.

A címként leolvasható meghatározás sem szómágia, Viotti Mór Aurél Ágostonnak – a könyv fikciója szerint – valóban öt élete volt: született elsőként az 1600-as évek második felében, utoljára elhalálozott a 21. század elején. A textus egyik próbaköve éppen az: mi legalizálja ezt a testeken átívelő sorstörténetet, mi okoz

a főhős életében akkora problémát, amely keresztülhajlik ennyi évszázadon? E kérdés lehetséges értelmezései közül érdemes a könyv mottóját kiemelni („fölköttem lebeg zászlaja, a szerelem” – Énekek éneke 2,4), amely azt sugallja, a szerelem volna, vagyis annak hiánya, ami Viotti Mórt fél évezreden át – ötször bevégezve – újbóli életre ébreszti. Miként a könyv egyik bekezdésében is olvashatjuk, minden férfi többéletű, aki nem képes a szerelem magasságába emelni egy asz-

szonyt; a szerelmi boldogság megosztásának hiányáért a férfi élet-is-méltéssel felel, meghal és más testben, de azonos névvel feltámad, ahogy a szöveg szimbolikusan jelentős történetében az elégetett rózsza is.

Voltaképpen a szerelem kétfajta érzése az, ami Viotti életeit összeköti: minden fejezetben megkísérel szeretni és „szeretve lenni”, legtöbbször azonban kiderül, számára foglalkozása a fontosabb, a papírgyártás gyönyörű céhmunkája, s a levélfogalmazás érzéki tapasztalata. E kettős szerelemben éli Viotti újra életeit, ezek alapján tájékozódik korszakokban. Sorsszerű foglalkozásból adódóan valamennyi fejezetben rádöbben papírgyártói és fogalmazói tehetségére, s minden fejezetben megkísérel ki teljesíteni azt; így akarva-akaratlanul konfrontálódik, máskor meg baráti viszonyba keveredik a korszak művészeivel, akik munkáját csodálják, leveleit pedig saját műveikbe foglalják – igaz, a forrást nem feltüntetve. Így kerülhet Viotti-fogalmazvány Rousseau-értekezésbe, Goethe-műbe, Jane Austen-regénybe. A szöveg ezzel tesz kísérletet arra, hogy Viotti virtuális hagyatékából irodalomtörténeti kiegészítéseket teremtsen, s a főhős intellektuális munkája ad alkalmat arra, hogy az elbeszélő esszébetétekbe, kultúrtörténeti fejtegetésekbe kezdjen (megismerhetjük például a karácsonyfa-állítás

történetét vagy egy Vermeer-festmény históriáját).

A szöveg világa azonban – a kivonatos elbeszélések gyakoriságából adódóan – szimbolikusan terhelt, a könyv motívumai keresztülszövik a szövegteret, gyakran utalásszerűen visszatérnek. (Jelentős szimbólummá nővi ki magát – többek között – a fa, a rózsza, a hal.) A fejezeteket sortöréssel szakaszokra bontó „alfejezetek” közötti kapcsolatok felismerése néhol nehézkes, de mindig kifizetődő: Gécz János roppantul összetett, néhol lírába hajló szöveget alkotott, s ha a mozaikos életképet kirakósként egészzé kívánjuk változtatni, nem kalandozhatunk el a szövegen kívüli világban, mondhatni át kell adnunk magunkat a szövegnek. Ehhez nem is kell sok minden, csupán egy levélkés. De az már úgy is mellélékel van.

DÖMÖTÖR VILMOS

(Kalligram Kiadó, Pozsony, 2011, 190 oldal, 2300 Ft)

PETŐCZ ANDRÁS:

Másnap

Feljegyzések a háborúból

Ahogy főhősének, Annának az emlékezetében bukkannak fel váratlanul az emlékdarabkák, úgy követik egymást Petőcz András regényben is a visszaemlékezések és

az éppen megélt jelen cserepei, majd állnak össze teljes képpé, egységes történetté. De ez a történet nem ezzel a könyvvel kezdődik, hanem az előző, *Idegenek* cíművel, vagy ha belemerülünk és elragadnak a gondolataink, később pedig a regénybe beépülő napló, Gersomé, az öregemberé, akkor bennünket is elfog az az érzés, hogy mindez már volt, és az idegenség és a rémület érzése is, hogy tulajdonképpen bármikor megtörténhetnek ezek a dolgok, akár velünk is.

Megtörténhet, mint ahogy a történelem során számtalanszor megtörtént és megtörténik ma is a háború, a kiszolgáltatottság, a szereteteink elvesztése, a magunkra maradás. Menekülnénk ezért a könyv elől, a meneküléskényszer ugyanúgy bennünk van, mint Annában, de nem lehet, már elkezdtük olvasni, és visz magával, mint egy hajó, már nem szállhattunk ki.

Megtörténhet (meg is történik), hogy valami megszokottá válik; egy város, ahol élünk, ahová idegenként érkezünk, majd nem-otthonunkká lesz. De teljesen otthonunkká, elfeledtetve velünk idegenségünket, aminek már semmi jelentősége nincs, ha mindenki idegen, elfeledtetve az eredeti otthont – annyira azért sohasem. Eze-

ket a történeket, érzéseket, gondolatokat, emlékeket, vágyakat meséli Anna, s meséli naplójában Gersom is. Mert az idegenség, a kiszolgáltatottság, a helyzetek elfogadása azonos a két életben, vagy legalábbis párhuzamos, és talán az olvasóéban is az lenne, ha hasonló életkörülmények közé jutna. Ezért válik indirekt módon felhívássá ez a könyv, figyelmeztetés, hogy így is lehet(ne), ha nem vigyázunk. Azt persze nehéz megmondani, hogy is kellene vigyázni, így aztán láthatatlanul belénk épül a félelem, vagy ha valahol már bujkált bennünk, felszínre kerül, nyilvánvalóvá válik. És a gyűlölet is, megmagyarázhatatlanul, vagy éppen megindokolva, de feneketlenül mélyen.

És megértjük, mi az élet értelme, az igazi boldogság. Nem a karrierépítés, nem az egyre feljebb jutás, nem a társadalmi elismerés, kicsinyes küzdelmeken át. Ennél sokkal egyszerűbb dolgok, amelyek a mindennapokban észre sem veszünk: piacra menni reggel, almát, banánt, sajtot vásárolni, meghalat ebédre, ilyesmik. Olyannak lenni, mint „akinek joga van reggel kávéházban reggelizni, újságot olvasni, friss péksüteményt enni”. Vagy kis kertet művelni (à la Voltaire), krumplít, sárgarépat, parad-

csomot, sóskát, epret, málnát, diót termelni, néhány csirkét, tyúkot tartani. Megértjük, hogy az élet célja a túlélés. Kérdések és válaszkeresések, válaszok sorakoznak: otthon-e az olyan otthon, ahonnan menekülni kell, amelytől félni kell? „Ottthon-e az az ország, az a város, az az utca, ahonnan öröm, megkönnyebbülés a távozás, ahová nem vágyunk vissza”? Amely, ha álmunkban mégis visszatérünk, rémálomként jön elő?

A szerző ért a regényépítéshez, e műve is egyértelmű bizonyíték rá. Látszólag tárgyilagos, távolságtartó és szentelen nyelvezete és meseszövése mélyen felkavaró. Petőcz, ahogy Mészöly Miklós is, „az élet tragikus, mély szövedékét röntgenezi” (Fogarassy Miklós kifejezése). Gersom személyébe bújva mondja el a saját félelmeit, amelyek a miénk is. Metafora-alkalmazása világos: a tenger, a mindent megtisztító víz az állandóság jelképeként és az utána való vágyakozásként jelenik meg. A regényt számos, a mi világra utaló áthallás teszi aktuálisá; azt is mondhatnánk, egyfajta jövő vizionálásáról van szó, amelynek gyökerei itt vannak a jelenünkben. De áthallások vannak más szerzők munkáira is, a bibliára például (Gersom), Camus *Közönyére* (Anna álmában játszódik le egyik jelenete) és némiképp Mészölyre – Petőcz meseszövése, regényépítése sokban hasonlít (általam vélt) mesterére. Mégis, minden bizonytalanság, fé-

lelem, feleslegesség- és idegenség-érzés ellenére felsejlik valami végsősoron pozitív, optimista vágyat sugárzó reménység a jövőt, a másnapot illetően. És ebben ugyancsak valamiféle voltaire-i filozófia nyomaint fedezhetjük fel.

LÁNG ESZTER

(*Noran Kiadó, Budapest, 2011, 270 oldal, 2999 Ft*)

MICHEL HOUELLEBECQ: *A térkép és a táj*

Michel Houellebecq *A térkép és a táj* című regénye volt a Goncourt-díj nagy esélyese, de egészen a díjkiosztóig kérdéses volt, vajon a zsűri az irodalmi közvéleményt erősen megosztó szerzőnek ítéli-e a díjat. Végül neki ítélték. A könyv ugyan nem pornográf és naturalista, mint a korábbi opuszok – a magyarul is olvasható *Elemi részecskék*, *A csúcson* vagy az *Egy sziget lehetőségei* –, de hősei tipikus Houellebecq-figurák.

A mű főszereplője Jed Martin képzőművész; az ő karrierjének álmásait követheti nyomon az olvasó. A könyv tehát művészregényként is olvasható, de ne hamarkodjunk el a meghatározását. A történet *in medias res* Jed második korszakának végével indul. Ezután ismerkedünk meg életének korábbi eseményeivel: az egyetemi évekkal, majd